

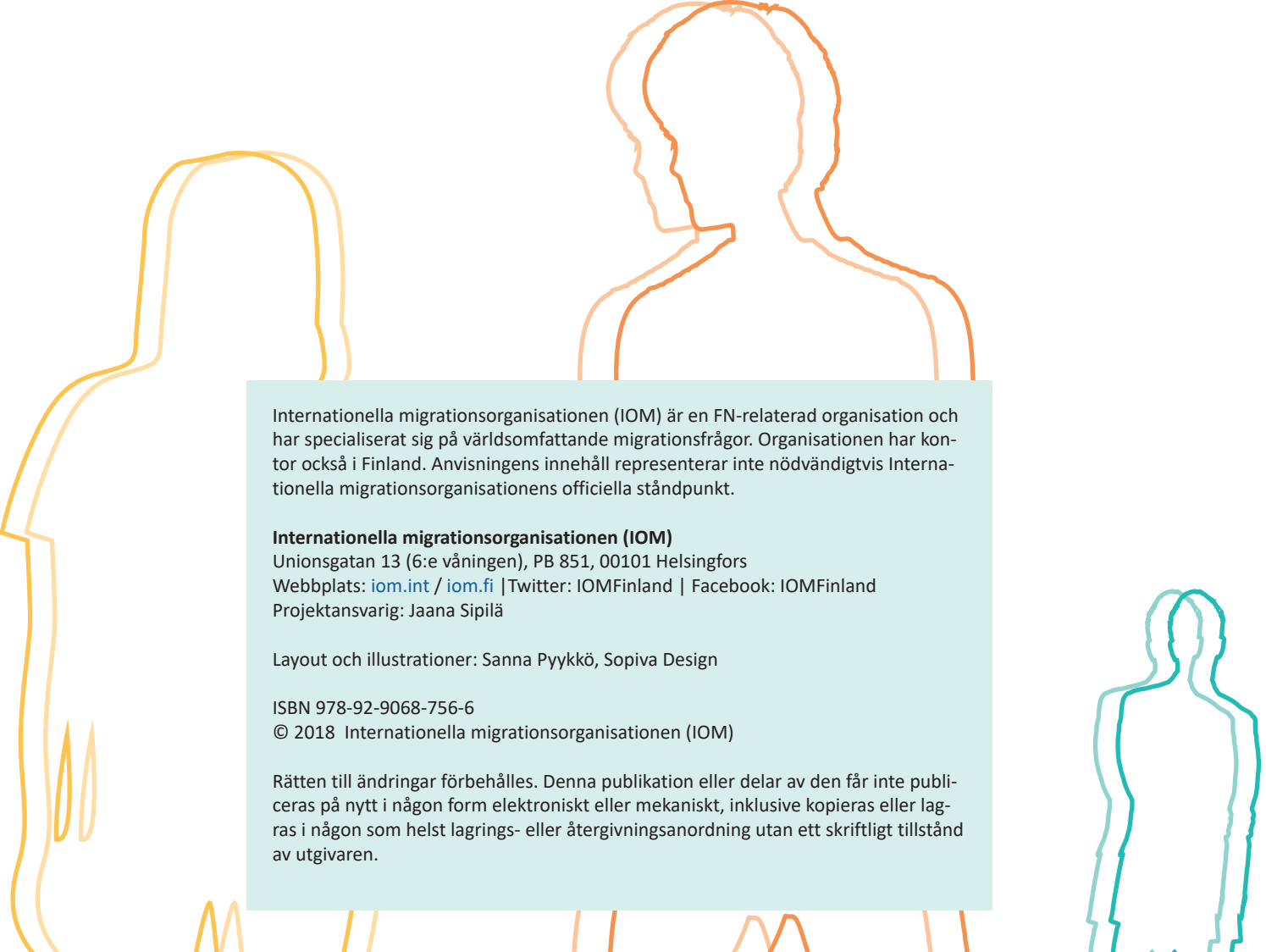
INLEDANDE IDENTIFIKATION AV OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL OCH SERVICERÅDGIVNING

Anvisning för personal inom social- och hälsovården

I. VARFÖR DENNA ANVISNING?

Syftet med denna anvisning är att hjälpa personal inom social- och hälsovården att identifiera eventuella tecken på människohandel i en klients situation, och vid behov styra klienten till det nationella hjälpsystemet för offer för människohandel eller ett annat lämpligt stöd i hemkommunen eller inom medborgarorganisationer.

Anvisningen har utarbetats som en del av projektet "HOIKU - Ihmiskaupan uhrien terveydenhoito ja hyvinvointi Suomessa" ("Hälsovård för och välfärd bland offer för människohandel i Finland"), som letts av av Internationella migrationsorganisationen IOM och finansierats av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA) Vi vill varmt tacka alla som medverkat i utarbetandet av anvisningen: Social- och hälsovårdsministeriet, Inrikesministeriet, Migrationsverket/ Hjälpsystemet för offer för människohandel, Kommunförbundet, Institutet för hälsa och välfärd (THL), Finlands Läkarförbund, TEHY, Sjuksköterskeföreningen i Finland, SuPer, Hälsovårdarförbundet, Finlands Barnmorskeförbund, STAL ry, Talentia, Global Clinic, Brottsofferjouren, Pro-tukipiste och Flyktingrådgivningen rf.

Internationella migrationsorganisationen (IOM) är en FN-relaterad organisation och har specialiserat sig på världsomfattande migrationsfrågor. Organisationen har kontor också i Finland. Anvisningens innehåll representerar inte nödvändigtvis Internationella migrationsorganisationens officiella ståndpunkt.

Internationella migrationsorganisationen (IOM)

Unionsgatan 13 (6:e våningen), PB 851, 00101 Helsingfors

Webbplats: iom.int / iom.fi | Twitter: IOMFinland | Facebook: IOMFinland

Projektansvarig: Jaana Sipilä

Layout och illustrationer: Sanna Pyykkö, Sopiva Design

ISBN 978-92-9068-756-6

© 2018 Internationella migrationsorganisationen (IOM)

Rätten till ändringar förbehålles. Denna publikation eller delar av den får inte publiceras på nytt i någon form elektroniskt eller mekaniskt, inklusive kopieras eller lagras i någon som helst lagrings- eller återgivningsanordning utan ett skriftligt tillstånd av utgivaren.

II. VAD INNEBÄR MÄNNISKOHANDEL?

Inom människohandel utnyttjas personer som är i en sårbar ställning i regel för att få ekonomisk nytta. Offret kan vara **en vuxen eller ett barn, en finländare eller utländsk medborgare**. Att bli offer för människohandel är ofta resultatet av en lång process, som kan innebära att man reser inom det egna landet eller utomlands efter ett utlovat jobb eller ett bättre liv.

Offret kan utnyttjas i **arbete**, i lågavlönade och säsongsbetonade arbeten (inklusive hushållsarbete) eller **sexuellt** (inklusive sexhandel och erotikbranschen). Människohandel förekommer också som **arrangerade (barn)äkenskap, tiggeri, tvingande till brottslighet, tvångsrekrytering till barnsoldat** och till exempel **organhandel**.

Människohandel är ett allvarligt brott och ett brott mot de mänskliga rättigheterna, och antalet offer för människohandel som påträffas i Finland ökar varje år. Före juli 2017 hade 55 nya klienter hänvisats till Hjälpssystemet för offer för människohandel. År 2016 hänvisades sammanlagt 130 nya klienter till hjälpssystemet, varav 21 var minderåriga.

VILSELEDANDETS OCH TVÅNGETS ROLL I MÄNNISKOHANDEL

En person kan vara offer för människohandel även om hen skulle ha gått med på uppdraget där hen utnyttjas.

Offret kan ha vilseletts rörande arbetsförhållandena och lönen. Offret och offrets familj kan ha hotats och skrämmts. Hen har kanske inte haft möjlighet att vägra ta emot arbetet på grund av skulder eller något annat beroendeförhållande.

I ett senare skede kan skam, skuld och rädsla förhindra att offret söker hjälp. Ett starkt känslomässig förhållande till utnyttjaren kan göra det svårare att lösgöra sig från situationen.

ETT MINDERÅRIGT OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL ÄR FRAMFÖR ALLT ETT BARNI

Att värva en person under 18 år syfte att utnyttja hen är alltid människohandel även om barnet inte har be dragits, hotats eller tvingats.

Ett barnoffer har rätt till samma tjänster som kommuninvånarna oberoende av nationalitet eller invandrarstatus.

För ett föräldralöst barn utan laglig vårdnadshavare utses en företrädare.

Barnet omfattas av barnskyddet.

Om man inte med säkerhet känner till en ung persons ålder behandlas hen som ett barn.

Människohandel, grov människohandel och försök till dessa döms enligt strafflagen (9.7.2004/650 www.finlex.fi). Dessutom styrs myndighetsverksamheten av lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (17.6.2011/746 www.finlex.fi).

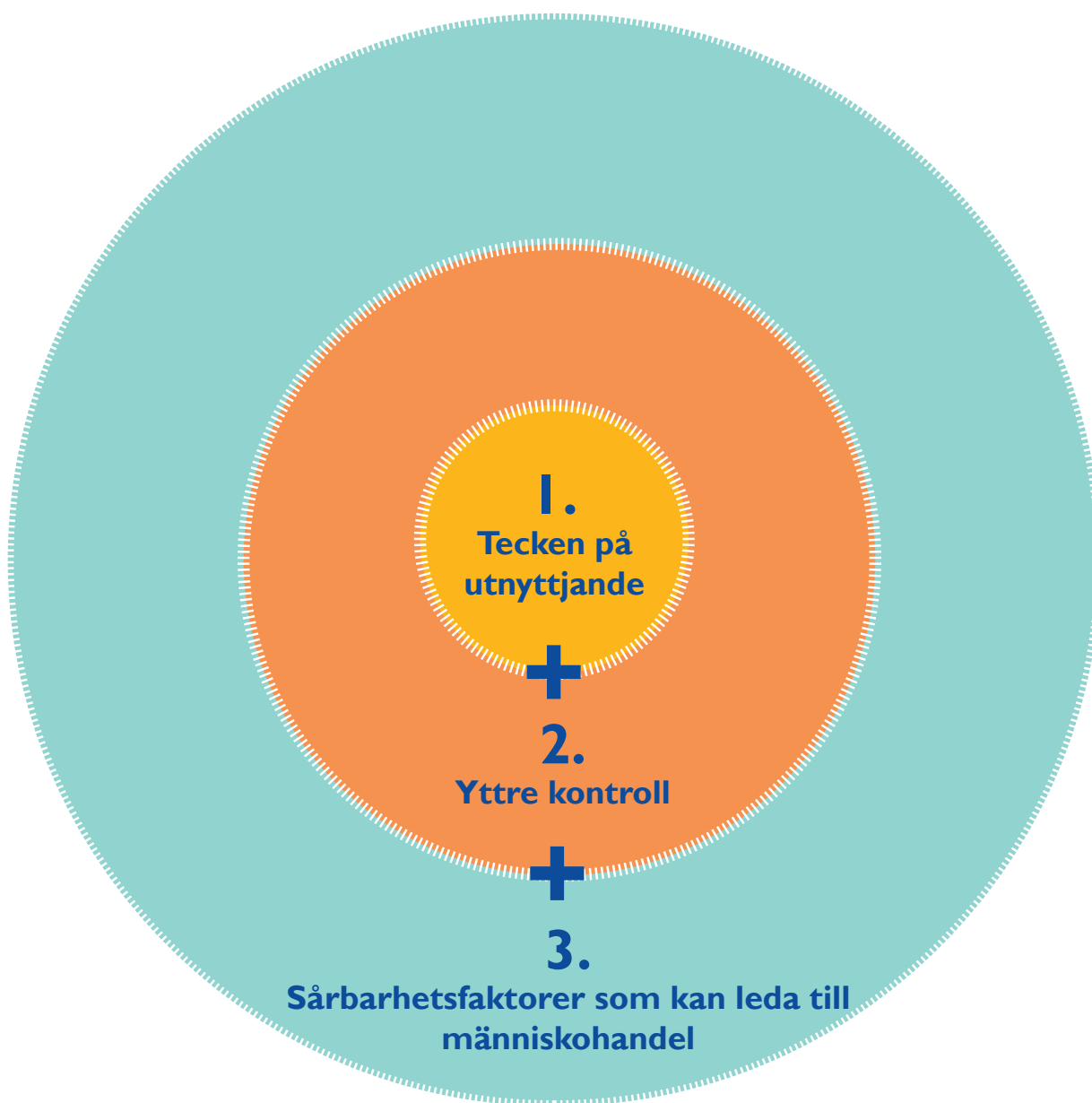
III. INLEDANDE IDENTIFIKATION AV OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL

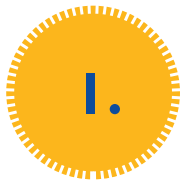
En inledande identifikation av ett offer för människohandel kan ske genom att iaktta typiska drag för människohandel i klientens situation. Ju fler kännetecken som observeras, desto större är risken för människohandel.

Det typiska för människohandel är att offret är i ett underordnat beroendeförhållande till en utomstående person som bestämmer över offrets liv. På grund av detta kan offret inte frigöra sig från det skadliga utnyttjandet. Offret kan på grund av utnyttjandet utsättas för hälsorisker och traumatiserande upplevelser.

Man kan ställa offret frågor som naturligt kommer upp i klientsituationen och som rör hans symtom och situation. Detta hjälper till att få mer information om eventuell människohandel. Offret får emellertid inte förhöras.

Det är viktigt att klienten känner sig lugn och trygg i situationen. Det är av största vikt att bygga upp förtroendet så att man kan hjälpa klienten och hen vågar komma till mottagningen också i fortsättningen.

I. Tecken på utnyttjande

De sociala symtomen och hälsosymtomen hos ett offer för människohandel skiljer sig i regel inte från dem hos det övriga klientelet. Följande kan emellertid hjälpa dig att lägga märke till att personen kan vara ett offer för människohandel:

Klientens hälsotillstånd motsvarar inte det hen eller följeslagaren berättar. Detaljer kan saknas och berättelsen kan ändras under mottagningsbesöket.

Klienten söker sig till mottagningen **för att få vård i ett sent skede**, och kan inte motivera orsaken till det.

I klientens anamnes kan det framkomma **upprepade besök på grund av likadana problem**; komplicerade eller upprepade aborter, infektioner, test av könssjukdomar, sår eller brännskador.

Under mottagningsbesöket kan klienten vara **skygg eller rädd** för att svara på frågor och undviker ögonkontakt. Klienten kan inte finska eller svenska även om hen kan ha bott länge i Finland.

Klientens adressuppgifter växlar ofta mellan olika orter. Dessutom kan det hända att klienten inte känner till tjänsterna i (när)området (t.ex. apotek) även om hen har bott en längre tid i området/Finland.

ETT OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL KAN HA FÖLJANDE PROBLEM:

- Obehandlade kroniska sjukdomar, infektioner, skador
- Dålig allmänkondition (trötthet, undernäring, vätskebrist, bristfällig hygien)
- Missbruksproblem och rusmedelsberoende
- Problem med den sexuella och reproduktiva hälsan
- Olycksfall i arbete och olyckor
- Misshandel, våldtäkt
- Kännetecken i huden (tatueringar, brännmärken)
- Problem med munhälsan
- Mentala problem, traumatiserande upplevelser
- Problem med sociala förhållanden, isolering
- Problem i skolan, följeslagare på skolvägen

HJÄLPFRÅGOR:

Har du tidigare sökt hjälp för dina besvär? Hjälpte det? Hurdan hjälp skulle du själv vilja få?

Är du trygg hemma?

Måste du göra sådant som du inte skulle vilja göra?

Berätta för mig om din tatuering. Har den någon betydelse?

ALLMÄNNA RÅD:

Se klienten i ögonen. Böj vid behov ner dig eller sätt dig på huk på barnets nivå.

Tala lugnt och berätta för klienten vad du gör.

Berätta för klienten att du och tolken **har tystnadsplikt**. Detta innebär att ni inte berättar vidare något om hen utan tillstånd av hen.

Ge eventuellt klienten första hjälpen och läkemedel om hen inte har möjlighet att köpa sådana själv.

Berätta om stöd som erbjuds av organisationer och som passar för klientens situation.

Berätta alltid för klienten att du har tystnadsplikt.

2. Yttre kontroll

Det kan hända att personen som utnyttjar offret **är med på mottagningsbesöket** och besvarar frågorna i offrets ställe.

Ni kan komma överens på mottagningen om praxis **att ni i regel träffar klienterna utan följeslagare**.

Om klienten och den anställda inte talar samma språk används en professionell tolk. Fråga om klienten känner tolken. Om hen känner tolken ska tolken i mån av möjlighet bytas ut till en annan person. **Berätta att tolken har tystnadsplikt**.

Ett offer för människohandel kan inte kontrollera sitt eget liv, varför det kan vara **svårt för hen att följa vårdanvisningar** (inga pengar för läkemedel eller vårdartiklar, kan inte ändra sina arbets- eller levnadsförhållanden, kan inte vila).

Du kan fråga klienten om hens boende- eller levnadsförhållanden samt fästa särskild uppmärksamhet vid orimliga avgifter rörande dem.

Det kan vara **svårt att komma överens om tider för fortsatta besök**, eftersom offret oftast bara kan röra sig begränsat och kontrollerat.

Det är bra att berätta för offret att hen kan söka sig till mottagningen alltid vid behov och ge mer information om eventuella andra tjänster.

ETT OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL KAN UTSÄTTAS FÖR PÅTRYCKNING PÅ OLIKA SÄTT:

- Hen kan vara i ett skuld- eller beroendeförhållande till utnyttjaren.
- Hen kan ha ett känslomässigt förhållande till utnyttjaren (förälder, släkting, make/maka, flick-/pojkvän).
- Offret eller hens familj kan utsättas för hot.
- Hen kan lida av skuld eller skam på grund av det skedd.
- Hen kan vara rädd för myndigheterna.
- Religion, kulturell kontroll

Berätta alltid för klienten att du har tystnadsplikt.

HJÄLPFRÅGOR:

Känner du dig trygg när du pratar med mig här (på tumanhand)?

Hurdant är ditt hem? Vem bor du med?

Var arbetar du? Hurdant är ditt arbete? Hur många timmar arbetar du per dag?

Räcker dina inkomster till eller har du varit tvungen att ta lån?

Vad gör du på fritiden (vila, vänner, familj)?

ALLMÄNNA RÅD:

lakta förhållandet mellan klienten och följeslagaren: Är den en verklig och trygg familje-/släkt-/föräldrarelation? Motsvarar klientens och följeslagarens karaktär/utseende varandra?

Utnyttja telefontolkning. Om din organisation inte har ett tolkavtal hittar du tjänsteleverantörer i ditt område på internet till exempel med sökorden "tolktjänster/tulkkipalvelu".

Sträva efter att boka **extra kontrolltider för klienten**, så du har möjlighet att träffa hen på nytt.

3. Sårbarhetsfaktorer

Personer med olika bakgrund faller offer för människohandel. De vanligaste sårbarhetsfaktorerna som kan leda till att någon utsätts för människohandel är fattigdom, låg utbildningsnivå, tidigare erfarenheter av utnyttjande och våld samt brist på trygga sociala relationer. Såväl infödda finländare som utländska medborgare faller offer för människohandel.

Att förstå huvuddragen i klientens bakgrund och situation kan hjälpa dig att lägga märke till faktorer som kan ha bidragit till att klienten fallit offer för människohandel, och kan påverka klientens beslutsfattande eller mottagande av hjälp.

Försörjning av familj och barn är ofta en orsak till att ta emot arbete som utnyttjaren erbjuder. Hjälpåtgärderna måste därför vid behov riktas mot att stöda hela familjen. Offret kan behöva stöd i föräldraskapet och hans barn kan dra nytta av barnskyddsåtgärder. Som bäst kan familjen vara offrets viktigaste stöd för att klara sig ut ur människohandeln.

Ibland är offrets familj eller släktingar en del av människohandeln, och då måste detta utredas innan offret skickas hem.

Bland asylsökandena och de papperslösa migranterna som har kommit till Finland finns det personer som har utsatts för utnyttjande och människohandel.

FÖLJANDE SÅRBARHETSFAKTORER KAN FINNAS BAKOM MÄNNISKOHANDEL:

- Diskriminering*, marginalisering och annan orsak till att personen hamnar utanför samhällsstrukturerna, inklusive papperslöshet
- Tidigare erfarenheter av utnyttjande och våld
- Missbruksproblem och rusmedelsberoende
- Psykisk eller fysisk funktionsnedsättning
- Brist på trygga sociala relationer
- Ekonomiska problem, skuldsättning
- Ensambärgare, ekonomiskt ansvar för familjen (barnen)
- Låg utbildningsnivå
- Humanitära kriser och tvångsflyttning
- Bristande kännedom om ens rättigheter och möjlighet att få hjälp

**Orsaken till diskriminering kan vara kön, ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan orsak som gäller en personlig egenskap.*

HJÄLPFRÅGOR:

Har du familj eller barn att försörja? Skickar du pengar hem?

Får du hjälp av din familj i svåra situationer till exempel om du blir sjuk eller om du har ont om pengar?

Finns det något du bekymrar dig över som du skulle önska att du får hjälp och stöd med?

ALLMÄNNA RÅD:

Behandla alla klienter lika oberoende av deras bakgrund.

Fråga endast om sådant som på ett naturligt sätt berör klientens situation och vård. På så sätt undviker du att förhöra offret.

Fokusera på sådant som kan påverkas på ett positivt sätt just nu. Ge klienten stöd att se framåt i livet.

Kritisera inte klientens val; ge information som stöd för beslutsfattandet.

Samarbeta alltid med klienten och med hans samtycke.

Berätta alltid att du har tystnadsplikt.

IV. RIKTLINJER FÖR VAD DU KAN GÖRA

1. ERBJUD BRÅDSKANDE HÄLSOVÅRD OCH SOCIALSERVICE

- Erbjud klienten brådskande hälsovård oberoende av om personen bor i kommunen eller inte (Uppdaterat SHM:s Kommuninfo 2/2017)
- Ordna brådskande socialtjänster som bygger på det individuella behovet (Socialvårdslagen 1301/2014 12 § och 14 §)
- Använd en tolk med vars hjälp klienten upplever att det är tryggt att berätta sitt ärende. Byt vid behov tolk.
- Berätta att utnyttjandet inte är offrets fel och att det finns hjälp att få i klientens situation.
- Konsultera vid behov Hjälpssystemet för offer för människohandel (+358 2954 63177) utan att uppge klientens personuppgifter.

2. STYR OFFRET TILL HJÄLPSYSTEMET FÖR OFFER FÖR MÄNNISKOHADEL

- Hänvisa klienten till Hjälpssystemet för offer för människohandel med hens samtycke skriftligen och i nödfall muntligen:

Jourhavande rådgivningstelefon (24/7): +358 2954 63177

ihmiskauppa.auttamisjarjestelma@migri.fi

www.ihmiskauppa.fi/sv

- Inom hjälpssystemet kan klienten få följande tjänster: Rådgivning och handledning, trygg inkvartering, mottagningspenning eller utkomststöd, socialtjänster, hälsovårdstjänster, tolk- och översättningstjänster, rättshjälp och juridisk rådgivning, spårning av vårdnadshavaren till ett minderårigt offer utan vårdnadshavare, samt stöd för offret att återvända tryggt till hemlandet.

3. HJÄLP KLIENTEN ATT OMFATTAS AV HJÄLPÅTGÄRDERNA

- Ett offer som omfattas av/har godkänts till hjälpssystemet och saknar hemkommun: Rätt till brådskande och nödvändig hälsovård och nödvändiga socialtjänster (Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel). Kom överens om hur det görs med Hjälpssystemet för offer för människohandel.
- Ett offer för människohandel som har en hemkommun: Rätt till social- och hälsovårdstjänster såsom andra kommuninvånare. Dessutom har hen rätt till alla tjänster som erbjuds inom hjälpssystemet. (Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 38 a §) Kommunen ordnar tjänsterna.
- En klient som inte vill omfattas av Hjälpssystemet för offer för människohandel: Styr klienten enligt hens önskemål exempelvis till tjänster som erbjuds av medborgarorganisationer.

4. SKYDDA ETT BARN SOM FALLIT OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL

- Personalen inom social- och hälsovården är förpliktad att anmäla till polisen när det finns orsak att misstänka människohandel riktad mot barn. Detta gäller vid misstanke av brott mot ett barns liv och hälsa eller sexualbrott (Strafflagen kapitel 21).
- Då görs även en barnskyddsanmälan till socialmyndigheterna (Barnskyddslagen 25 § 3 mom.).
- Då en gravid kvinna fallit offer för människohandel är det är möjligt att göra en föregripande barnskyddsanmälan om det finns orsak att utreda behovet av barnskydd.

5. FÖR VID BEHOV BROTTSMISSTANKEN FRAMÅT

- Patientens bästa och vård och kommer alltid i första hand.
- Det rekommenderas att brottmålet förs vidare i samarbete med klienten och med hans samtycke.
- En yrkesutbildad person inom hälso- och socialvården har rätt att anmäla om hot mot liv och hälsa (20.3.2015/271).
- Alla har en allmän anmälningsplikt om man känner till att ett människohandelsbrott planeras och det fortfarande går att förhindra det (Strafflagen 15 kap. 10 §).

ATT ANTECKNA KLIENTUPPGIFTER OCH FORTSATT KONTAKT

Om du misstänker människohandel måste du vara särskilt försiktig när du antecknar klientuppgifter. Utnyttjaren kan ha tillgång till klientens uppgifter. Anteckna i klientuppgifterna endast nödvändiga uppgifter som inte avslöjar observerade kännetecken eller klientens eventuella hjälpbegäran.

Vid fortsatt kontakt och sändande av dokument ska du använda endast ett sådant telefonnummer, en e-postadress och adress som klienten kan använda tryggt och utan att utnyttjaren får veta.

Du kan anmäla misstanke om människohandel till övriga experter på följande sätt:

- Privat meddelande eller telefonsamtal till den vårdande/ mottagande anställda
- Fördröjd anteckning om klientbesök
- Anteckningen ”i en sårbar ställning” i riskuppgifterna
- Anteckningen ”konfidentiellt” i meddelanden till övriga samarbetsaktörer

V. RÅDGIVNING OCH HJÄLP TILL OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL

HJÄLPSYSTEMET FÖR OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL

Jourhavande rådgivningstelefon: +358 2954 63177

Kontaktuppgifter: ihmiskauppa.auttamisjarjestelma@migri.fi

www.ihmiskauppa.fi/sv

Övriga möjliga aktörer

Brottsofferjouren

Målgrupp: Alla offer för människohandel och övriga brottsoffer

Stödtjänster: Krisarbete, psykosocialt stöd (stödpersonverksamhet), rådgivning (särskilt rörande brotts- och myndighetsprocesser), servicerådgivning

Geografiskt område: Hela landet (7 regionala byråer, 30 verksamhetsställen)

Kontaktuppgifter: <https://www.riku.fi/se/kontaktuppgifter/>

Pro-tukipiste rf

Målgrupp: Offer för människohandel som utsatts för sexuella övergrepp, personer som arbetar inom sex- och erotikbranschen

Stödtjänster: Krisarbete, psykosocialt stöd, rådgivning, servicerådgivning, social- och hälsotjänster med låg tröskel

Geografiskt område: Huvudstadsregionen, Birkaland, Åboregionen

Kontaktuppgifter: <http://pro-tukipiste.fi/yhteystiedot/>

Flyktingrådgivningen rf

Målgrupp: Asylsökande, utlänningar som söker uppehållstillstånd och väntar på det eller inte har uppehållstillstånd

Stödtjänster: Rådgivning och juridisk hjälp i besvärsskedet av asylprocessen samt i övriga juridiska ärenden rörande utlänningar, avgiftsfri allmän rådgivning per e-post och telefon. Avgiftsfri juridisk rådgivning för papperslösa inom projektet Paperittomat (Papperslösa), för andra som har en oklar situation rörande sin uppehållsrätt, samt de som löper risk att bli papperslösa.

Geografiskt område: Hela landet (byrån i Helsingfors)

Kontaktuppgifter: <http://www.pakolaisneuvonta.fi/sv/juridiska-tjanster/> och <http://www.paperittomat.fi/>

Monika-Naiset liitto rf

Målgrupp: Kvinnor och barn med invandrarbakgrund som upplevt våld

Stödtjänster: Skyddshemmet Mona (krisboende, psykosocialt stöd, rådgivning och servicerådgivning), Resurscentret Monika (nationell hjälptelefon, krisarbete, psykosocialt stöd, rådgivning, servicerådgivning, kamratstödsgrupper, stödboende), MoniNaisten Tila (stödtjänster för integration och sysselsättning)

Geografiskt område: Mottagningar för Resurscentret och MoniNaisten tila: Helsingfors, Vanda; Skyddshemmet Mona: nationellt

Kontaktuppgifter: <https://monikanaiset.fi/sv/>

Internationella migrationsorganisationen IOM, kontoret i Finland

Målgrupp: Offer för människohandel samt andra migranter som frivilligt återvänder till sitt hemland eller ett annat land

Stödtjänster: Rådgivning för att återvända och återintegreras i ursprungslandet, konkreta förberedelser för en trygg och frivillig återresa tillsammans med IOM:s kontor i landet dit personen återvänder.

Geografiskt område: Hela landet (byrån i Helsingfors)

Kontaktuppgifter: <http://www.iom.fi>

ANTECKNINGAR

